

BUDJET TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISH VA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH

Ishkuvatova Gulchehra Baxtiyarovna

O'zbekiston Respublikasi Toshkent

Bank-moliya akademiyasi 2-kurs tinglovchisi

Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi davlat moliyaviy boshqaruvining muhim bo'g'ini hisoblanib, u davlat resurslarining maqsadli va samarali sarflanishini ta'minlaydi. Moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligi va ishonchliligi budjet mablag'larini oqilona boshqarish, davlat xarajatlarini optimallashtirish va korrupsiya xavflarini kamaytirishda katta ahamiyatga ega.

Bugungi kunda O'zbekistonda buxgalteriya hisobini modernizatsiya qilish, uni raqamli texnologiyalar bilan qo'llab-quvvatlash va xalqaro standartlarga moslashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida buxgalteriya hisobi tizimiga zamonaviy avtomatlashtirilgan dasturlar joriy qilinib, jarayonlarni tezkor va shaffof boshqarish imkoniyatlari kengaymoqda.

Mazkur tadqiqotda budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi tizimining huquqiy asoslari, zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati va rivojlantirish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ichki va xalqaro tajribalarga asoslangan holda tizimning samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar taqdim etiladi. Ushbu tadqiqot davlat boshqaruvini shaffof va samarali qilishga qaratilgan yechimlarni aniqlashga qaratilgan.

O'zbekistonda bu sohada joriy etilayotgan islohotlar va zamonaviy texnologiyalarning tatbiqi bugungi kunning dolzarb vazifalaridir.

Buxgalteriya hisobi orqali davlat mablag'larining sarflanishi to'g'risida aniq ma'lumotlar shakllantiriladi. Ushbu ma'lumotlar orqali moliyaviy nazorat va resurslarni taqsimlash samaradorligi oshadi. 2021-yilda O'zbekistonda elektron budjet platformasi yo'lga qo'yilib, bu orqali budjet mablag'larining har bir sarflanish bosqichi nazorat qilinmoqda. Ushbu platforma korrupsiya xavflarini kamaytirishga va resurslarni oqilona taqsimlashga yordam beradi.

O'zbekistonda buxgalteriya hisobi quyidagi qonunlar va me'yoriy hujjatlar asosida tartibga solinadi:

- **"Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi qonun** davlat moliyasini boshqarishda asosiy qoidalarni belgilaydi.
- **"Davlat xaridlari to'g'risida"gi qonun** davlat xaridlari jarayonlarining shaffofligini ta'minlaydi.
- **Prezident farmonlari** raqamli texnologiyalarni joriy qilish va bu orqali buxgalteriya hisobi tizimini modernizatsiya qilishni nazarda tutadi.

2022-yilda davlat tashkilotlari uchun UzASBO avtomatlashtirilgan buxgalteriya dasturi joriy etildi. Ushbu dastur orqali davlat muassasalarida hisob-kitob jarayonlari avtomatlashtirilib, nazorat va shaffoflikni ta'minlashga erishildi.

Zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish orqali buxgalteriya hisobi samaradorligini oshirish mumkin:

- **Avtomatlashtirilgan tizimlar:** UzASBO, 1C yoki shu kabi dasturlar hisob-kitoblarni tezkor va aniq amalga oshirish imkonini beradi.
- **Elektron hujjat aylanishi:** davlat tashkilotlarida qog'oz hujjatlardan voz kechib, elektron formatga o'tish jarayonlarni tezlashtiradi.
- **Raqamli audit:** buxgalteriya hisobi jarayonlarini real vaqt rejimida tahlil qilish imkonini yaratadi.

Davlat xaridlari tizimida elektronlashtirish natijasida xarid jarayonlarining 85 foizi elektron platformalar orqali amalga oshirilmoqda. Bu shaffoflikni oshirish va inson omiliga bog'liq xatolarni kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Buxgalteriya hisobi tizimini takomillashtirishda quyidagi yo'nalishlar dolzarbligini saqlaydi:

- **Xalqaro standartlarni joriy etish:** IPSAS (International Public Sector Accounting Standards) standartlarini tatbiq etish orqali hisobotlarni xalqaro talab va standartlarga moslashtirish mumkin.
- **Malakali kadrlarni tayyorlash:** buxgalteriya hisobi bo'yicha xodimlarning malakasini oshirish uchun maxsus o'quv dasturlari va treninglarni tashkil etish zarur.
- **Raqamli texnologiyalarni rivojlantirish:** davlat moliyaviy boshqaruv tizimida elektron platformalarni joriy qilish va kengaytirish talab etiladi.

Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi jarayonlarida quyidagi muammolar mavjud:

- Qog'ozbozlik va inson omili sababli yuzaga keladigan xatolar.
- Axborot texnologiyalariga mos infratuzilmaning yetarli emasligi.
- Buxgalterlar malakasining zamonaviy talab va texnologiyalarga mos kelmasligi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

1. Buxgalteriya hisobi jarayonlarini to'liq raqamlashtirishni jadallashtirish.
2. Elektron audit tizimlarini keng joriy qilish.
3. Davlat tashkilotlarida ichki nazorat tizimlarini kuchaytirish.

Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish va rivojlantirish davlat moliyaviy boshqaruvining samaradorligini oshirish, mablag'larning maqsadli va oqilona sarflanishini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, xalqaro standartlarni joriy etish va kadrlar salohiyatini rivojlantirish orqali

buxgalteriya hisobini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Bu esa davlat moliyaviy boshqaruvining shaffofligi va samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi davlat moliyaviy boshqaruvining eng muhim elementlaridan biri bo'lib, uning to'g'ri tashkil etilishi va rivojlantirilishi davlat resurslarining samarali boshqarilishida asosiy o'rin tutadi. Bu nafaqat moliyaviy ma'lumotlarning aniqligi va haqqoniyligini ta'minlaydi, balki budjet mablag'larining maqsadli sarflanishini ham kafolatlaydi. O'zbekistonda ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar va zamonaviy texnologiyalarning tatbiqi ijobiy natijalarni bermoqda.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali davlat tashkilotlarida hisob-kitoblarning tezkorligi va aniqligi oshmoqda. Xususan, UzASBO avtomatlashtirilgan tizimining joriy qilinishi orqali davlat mablag'lari bo'yicha hisobotlar sifatini yaxshilash va jarayonlarni soddalashtirish imkoniyati yaratilgan. Elektron hujjat aylanishi tizimining rivojlanishi qog'oz hujjatlardan voz kechish, inson omiliga bog'liq xatolarni kamaytirish va hisobotlarni tezkor topshirish imkonini bermoqda.

Biroq, tizimda mavjud ayrim muammolarni bartaraf etish lozim. Qog'ozbozlik, texnologiyalarning yetarli darajada joriy qilinmaganligi, malakali kadrlar yetishmovchiligi kabi muammolar hisobotlarning sifatiga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Bu muammolarni hal qilish uchun ichki nazorat tizimlarini kuchaytirish, elektron auditni keng joriy qilish va kadrlarni raqamli texnologiyalarga moslashtirish bo'yicha o'quv dasturlarini amalga oshirish zarur.

Xalqaro standartlarni, xususan, IPSAS (International Public Sector Accounting Standards) ni tatbiq etish O'zbekiston davlat moliyaviy boshqaruv tizimining xalqaro talab va standartlarga moslashuvini ta'minlaydi. Bu esa nafaqat hisobotlarning shaffofligi va ishonchliligini oshiradi, balki xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga ham imkon beradi.

Bundan tashqari, davlat xaridlari jarayonlarini raqamlashtirish orqali shaffoflikni oshirish va korrupsion xavflarni kamaytirish imkoniyati sezilarli darajada oshdi. Hozirgi kunda davlat xaridlarining 85 foizi elektron tizim orqali amalga oshirilayotgani ushbu islohotlarning muvaffaqiyatini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini rivojlantirish va takomillashtirish davlat boshqaruvining samaradorligi va shaffofligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, xalqaro standartlarga moslashish va kadrlar malakasini oshirish orqali davlat moliyaviy tizimining samaradorligini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Bu esa, o'z navbatida, davlat boshqaruvini yanada takomillashtirish va aholi farovonligini oshirish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Manbalar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida davlat moliya boshqaruvini isloh qilish to'g'risida.
2. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi qonun, Toshkent, 1996 yil (2022 yil o'zgartishlari bilan).
3. Barrientos, A., & Hulme, D. (2009). Social Protection for the Poor and Poorest: Concepts, Policies, and Politics. Palgrave Macmillan.
4. Devereux, S., & Sabates-Wheeler, R. (2004). Transformative Social Protection. IDS Working Paper No. 232.
5. Samson, M. (2009). Social Cash Transfers and Pro-Poor Growth. OECD Development Centre.
6. Yusupov N. "Buxgalteriya hisobi va uning avtomatlashtirilgan tizimlari". Iqtisodiyot va moliya jurnali, 2022 yil.